

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פרשת אחרי מות

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

א. אנו מאריכים בתאור עבודת השעיר הפנימי כיון שקר מכחה מכפר השעיר המשלח, כמבאר בגמרא (יזמא טו ב) שפירת המשלח תלויה בקיום עבודת הפנימי בתקנה. ב. כיון שקדשת המקדש נוהגת אף פנים, אנו מאריכים בעבודת השעיר הפנימי כדי לכפר על אותם יהודים שטועים ונכנסים למקום המקדש בטמאה.

ס'הר"ל הלכות יום הכפורים יח

ודי באמצעות שליח

"וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" (טו טא)

כתב רבי יוסף מטרנאי - המהר"ט כי אף שבכל המצוות אמרנו: "שלוחו של אדם כמותו" (קדושין מב א), אי אפשר למנות שליח לקיים מצוה הנעשית באמצעות דבור (ראה גיטין טו ב).

אולם במנחת חנוך תמה על דבריו מהפסוק שלפנינו, שבו מפרש שהכהן הגדול התודה על השעיר המשלח כשליח של כל קהל ישראל. הרי שעל אף שמצוות הודיה מהותה דבור, יכול השב בתשובה להתודות על חטאיו באמצעות שליח.

שם ה' נאמר מאליהו

"וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" (טו טא)

בסדר העבודה שבמוסף של יום הכפורים הובא סדר ודויו של הכהן הגדול (ע"פ יזמא טו ב): "וכך היה אומר: אָנָּה ה', חַטָּאָה, עוֹן, פְּשָׁעוֹ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּה בָּה' כִּפֹּר חַטָּאִים וְלִפְשָׁעִים... פְּתוּב בְּתוֹרַת מִשְׁחָה עֲבָדְךָ מִפִּי כְבוֹדְךָ (להלן פס' ל): 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. והכהנים והעם כשהיו שומעים את השם הנכבד והגורא מפרש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו פורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם..."

יש להבין: במהלך ודויו מוכיר הכהן הגדול את שם ה' שלוש פעמים: "אָנָּה ה'... אָנָּה בָּה'... לְפָנֶיךָ ה' תְּטַהְרוּ"; מדוע אפוא משתחווים הכהנים והעם רק בפעם השלישית?

גלה האר"י הקדוש: בשתי הפעמים הראשונות הזכיר הכהן הגדול את השם בפיו, אולם בפעם השלישית יצא השם מפיו מאליהו. וכפי שנתן לזיק מנסח אמירתנו: "כשהיו שומעים את השם... יוצא [מאליהו] מפי כהן גדול". ולגדל חרדת הקדש שהתעוררה אז, היו הכל כורעים ומשתחווים.

מאמר מאה חשיטה [לרמ"ע מפאנו] ב: 'מי דוד' [לר"ד מסלונקי] פרוש על סדר העבודה

ומלא חפניו קטרת סמים דקה" (טו יב) בבביתא ד'פטוס הקטרת' הנאמרת בסדר התפלה מובא: "כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשרים". בדרך צחות פרש זאת רבי מאיר איזנשטטר - המהר"ם א"ש:

בדרך כלל מביא הקדוש ברוך הוא על האדם יסורים כדי לגרם לו לשוב למוטב. אולם לעתים מיסר הוא אף את הצדיקים מפני שהוא מתאנה לתפלתם. יסוד זה נרמז בלשון הגרי"א: בדרך כלל "כשהוא [הקדוש ברוך הוא] שוחק" ביסורים את האדם, "הדק היטב" - נועד הדבר כדי ללחצו שייטיב את דרכו. אולם כאשר: "היטב הדק" - הוא מיסר את הטובים, אין זה אלא: "מפני שהקול יפה לבשרים" - שמתאנה הוא לשמע את קול הצדיקים המכונים 'בשרים' (ראה הלוי קלט ב).

זקרון יהודה [לבנו רבי נחמס א"ש] עמ' כא

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אמן קורעת גזר דין

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (טו ל)

סופי התבות: "מכל חטאתיכם לפני הוי"ה תטהרו" הם בגימטריה 'אמן'. רמז הפתוח כי בזכות ענית אמן בכונה נקבע גזר דינו של אדם ונמחלים כל עוונותיו, וכדברי חכמינו (תק"ז מ א): "כל העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה".

אָבן שְׁתֵּיהֶם עִמִּי יח

עבודת שעיר הפנימי מכפרת אף פנים

"ושחט את שעיר החטאת אשר לעם... וכפר על הקדש"

(טו טו)

"מטמאת בני ישראל - על הנכנסין למקדש בטמאה" (רש"י).

אמר רבנו יעקב מולין סג"ל - המהר"ל: מעודי תמהתי, מדוע אנו מאריכים בפיטוי עבודת יום הכפורים בהזכרת עבודת השעיר הפנימי יותר מעבודת השעיר המשלח; והלא הפנימי מכפר על טמאת מקדש וקדשיו שאינה שייכת בימינו, בעוד השעיר המשלח מכפר על כל העוונות, כפתיב (להלן פס' כא): "וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם?" ונראה לראר זאת בשתי דרכים:

הצדיק נתבע על שלא מתפלל על קרוביו

"ידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימתו" (טו א)

מאחר שהפסוק אינו מפרש מה דבר ה' אל משה, מה בא הוא להשמיענו? פרש רבי חיים ויטל:

נקט הכתוב לשון 'ידבר' שהיא לשון קשה (מכות יא א), ונכח לפדנתו התורה כי כאן הוכיח ה' את משה על: "מות שני בני אהרן", כביכול הוא אשם במותם, לפי שהיה עליו להתפלל שתתבטל הגזרה מעליהם. וענין המובא בגמרא (שם) שפאשר ארע ונטרף אדם בקרבת אזור מנוויר של רבי הושע בן לוי, נתבע הוא על כך שלא הגן עליו בתפלתו.

"בכל לבבך - בשני יצריך"

"ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" (טו ח)

בגמרא (יזמא לט א) מבאר שבארבעים השנים ששמש שמעון הצדיק ככהן גדול, היה הגורל לה' עולה תמיד בימינו, ואלו הגורל 'לעזאזל' היה עולה בשמאלו. ויש להבין מהי המעלה המיוחדת שיש בעבודה זו?

פרש רבי חיים אריה לייב פוסטר מידוונה:

רבי חיים מולונון באר את דברי הגמרא (ברכות סא א): "יצר הרע דומה לזבוב, ויושב בין שני מפתחי הלב"; בדרך כלל היצר הטוב שוכן בימין הלב, והיצר הרע - בשמאלו, כפתיב (קהלת י א): "לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו". אולם בשונה מהיצר הטוב השומר על מקומו בקביעות, היצר הרע "יושב בין שני מפתחי הלב", וכאשר אינו מצליח להכשיל את האדם בחטא רגיל, מדלג הוא לימין הלב ומכשילו בחטא המסונה כמאנה.

לדבריו נתן לראר כי זאת אשר השמיעתנו הגמרא: בדורו של שמעון הצדיק היה הגורל לה' עולה תמיד בימין, כי לגדל צדקתם תמיד נעשו מצוותיהם מצד היצר הטוב השוכן בימין הלב. אולם בדורות שלאחר מכן היה הגורל לה' עולה לעתים בשמאל, ובא הדבר לרמז להם כי היצר הרע מערב היה אף בחלק הנועד לה', באמצעות עברות המסוות כמצוות.

בכך נתן לראר אף את בקשתנו בתפלת ערבית: "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" - שנגצל משני סוגי היצרים; הן מהיצר העומד "מלפנינו" - גלוי לעינינו ומסיתנו לחטא, והן מהיצר הנסתר "מאחרינו" - בכך שהוא 'מדלג' לימין הלב, ומבקש להסיתנו בחטא המסונה כמאנה.

ק'ש החיים - פרקים, פ"ד בהערה: 'שער בת רבים'; פרי עץ הדור' פ"ה

יסורים המביאים לידי תפלה

"ולקח מלא המוחה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה'

הכל פדאי בעבור אמן אחת

אמר הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע (נפ' כ"ט בניסן תרי"ח):
**"לא היתתי יודע שבכל חיי עניתי אמן אחת כמו שיצריה,
 אזי לא היתתי דואג לכלל... הכל היה פדאי..."**

אמרות משה"ח א עמ' קצג-קצד

ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ה)

פרנסה - לצורך בית המקדש... תמה הגאון רבי שמעון די"ט, תלמיד ה'חתם סופר': הלא הצדקה היא מדה טובה שהתחידו בה ישראל, ובזכותה מתקרכת הגאולה... ומדוע אנו מבקשים: "ונא אל תצריכנו... לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם?"

ופרש: מן שיתקנו לבקש על הפרנסה בתוך הבקשה על בגן בית המקדש, נראה כי עקרה מוסד על תקופת הגלות שבה נתונים אנו תחת ממשלת האמות ומיחלים לבגן בית המקדש. שהרי דרשו חכמים (ראה רש"י שם יב ד"ה ב"ש) מלשון הפתוח (ישעיה כו א'): "ביבש קצירה תשברנה", שפשתחדל זכות הצדקה שעושים אמות העולם עם ישראל, אז ישבר עולם וממילא תבא הגאולה ותבנה ירושלים. ועל פו, החלק בלתי נפרד מהבקשה על ירושלים, מבקשים אנו שלא נצטרף לצדקת 'בשר ודם' - הלא הן אמות העולם (אמרי' שפר' ברכות מח ב).

אף הגאון רבי ישראל נחמן זי"ד, רבה של טירספול באר, כי בקשת ונא אל תצריכנו נוגעת לבגן בית המקדש: שהנה ידוע כי בעת שבנו אבותינו את בית המקדש השני בימי עזרא הצרכו למתנת בשר ודם, פמבאר בספר עזרא פרק ו' שדרווש מלך פרס פקד שלשל ליהודים מאוצרותיו את הוצאות בגן בית המקדש. על כך אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא, שיעזרו לבנות את ירושלים ואת בית המקדש השלישי מידו המלאה, ולא נצטרף לפנות לאמות העולם בבקשת מתנה או הלוואה. וכפי שהתנבאו הנביאים כי לעתיד לבא יתן לנו ה' עז ועצמה, עשר, נכסים וכבוד, וכן לא נצדק יותר לידי מתנת בשר ודם ולידי הלוואתם (מורה' קרב' מז עמ' מו).

שלושה שתפים באדם

הרה"ק רבי יואל מסאטמר פרש את בקשת: "ונא אל תצריכנו... לידי מתנת בשר ודם", על פי דברי הגמרא (נדה א א) שיש שלושה שתפים באדם: הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו; הקדוש ברוך הוא נותן בו את החלק הרוחני, ואביו ואמו - את החלקים הגשמיים. וזאת אשר אנו מבקשים: "אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם" - שאף אם נזרף שנהנה משלחן אחרים, לא תבא הנתינה שתקן בידי אנשי כנסת הגדולה. לפיכך, כל בקשה שאני יכול להכניסה בתוך מלות התפלה, אני מכניסה (אלופינו מסבירים [לרמי' שולזינגר] עמ' 7).

התור המיחל שהחמץ ובטל

בשנות צעירותם של משפחת הגאון המפלא רבי פינחס שרייבר זצ"ל, העסיקו הם בביתם אשה פשוטה ויראת שמים. תפקידה היה לטפל בילדיהם הקטנים ובמשק הבית בשעות הבקר, בזמן שהרב והרבנית נעדרו מביתם.

מדי בקר היתה הרבנית יוצאת לעבודתה בגן הילדים בשעה מקדמת, ובשעה רבע לתשע, כאשר הרב היה צריך ללכת לכולל, היתה המטפלת מגיעה לביתם ומטפלת בילדיהם באהבה ובמסירות.

אותה אשה, חשוכת בנים היתה. למעלה מעשר שנים חלפו משואיה והיא ובעלה טרם זכו להושיע. הרופאים שעמם נועצו הודיעו להם בצורה חד משמעית כי סכוייהם להפקד שואפים לאחוזים בודדים, וגם הם כמעט והשלימו עם הגורל, ותקוותם לזכות להקים דור המשך הלכה ופחתה.

את כל מעינות אהבתה לילדים שטרם זכתה להם, הפנתה האשה לגדולם ולטפוחם של ילדי משפחת שרייבר הרכים. היא עשתה זאת מתוך שליחות קדש. בידועה כי מבית גדול שפזה בודאי יצאו גדולים לתפארת, ובהבנה כי נוטלת היא בכך תפקיד חשוב בסייע ללמוד התורה של הרב שרייבר, שפבר אז נודע כמתמיד מפלא.

באחד הימים גנבה לאזניה השמועה כי בעיר תל אביב הסמוכה דר רופא שלאחר מחקר והשתלמות ארכה הצליח למצא שיטת טיול יחודית, ובסיעתא דשמיא יש בידי האפשרות לסייע להם בהגשמת חלומם שכמעט ונגזו, להביא ילדים לעולם.

כאשר פנתה לקבע תור למרפאתו, התברר לה כי עקב רבוי הפונים, כדי להתקבל לטיפול יהיה עליה להמתין בתור במשך למעלה מחצי השנה. ברורות רבות לא היו בידיה, והיא קבעה את תורה לתאריך שרואה היה לה נח ומתאים, בעוד כמחצית השנה.

לאחר המתנה ארכה ומורטת עצבים, קיפה לבסוף מחצית השנה, והגיע המועד המיחל. בשעה שמונה וחצי בבקר עלתה המטפלת בהתרגשות לאוטובוס שעשה את דרכו מגני ברוך לתל אביב. האוטובוס פתח בניסיעה וכבר פנה לצאת מהעיר, כשלתע נזרה האשה כי שטחה לעדכן את הרבנית על העדרותה המתכננת, כדי שתוכל להביא מטפלת אחרת שתמלא את מקומה.

השעה היתה שמונה וארבעים דקות. התור נקבע לשעה תשע ועשר דקות, ועל פה האזני החלטתה עמדו לפנייה שתי בורות, האחת - להמשיך בדרך אל התור שפה צפתה לו ועשוי היה להעניק לה חיים חדשים, ומאידך - לגרם לבטול תורה של אברך שקדן ומתמיד שעדין לגדלות בישראל וכל שעת למועד שלו שנה היתה כנצחה, ועתה יאלץ להשאר בבית עם ילדיו הרכים במקום ללכת לכולל להגות בתורה.

אותה אשה אשר כשרה ופשוטה הבינה בתמימותה כי את התפקיד החשוב שנתן לה היא מכרחה לבצע, גם אם תפסיד משום כך את התור שהמתנה לו זמן רב כל כך ועתיד היה בסיעתא דשמיא לגאלה מיסורי הצפיה המרים שלוו את משפחתה במשך שנים כה רבות.

לבית הרב היא הגיעה באחור קל, והרב מהר בשמחה לצאת לתלמודו. באותו יום טפלה האשה בילדים כהרגלה מדי יום, אולם בד בבד הלכה ופשוטה בה תחושת צער והחמצה על ההזדמנות הנדירה שנתנה לה ומי יודע אימתי והאם תשוב היא לפתחה מחדש.

בכל זאת המשיכה האשה את הטיפול בילדים כהרגלה, תוך שהיא מדחיקה את הצער עמק בתוכה. אולם משנדרמו הילדים, ושקט השתרר בבית, לא יכלה היא יותר לעצור ברוחה. היא נטלה לדידה ספר תהלים, התישבה באחד מחרי הבית והחלה להתפלל מתוכו בהתרגשות ובדמעות שלישי.

כך, במשך שעה ארכה שפכה שיח לפני בוראה בתפלה נרגשת שבקעה מעמק לב שבור ומתוך רגשות קשי ואכזבה שפלאו את כל ישותה, כי במהרה יחיש לה ה' את ישועתו ויגאל אותה מיסורי הצפיה שבהם היא מתענה במשך שנים ארוכות.

כשהיא שבה אל ביתה בשעת אחר צהריים מאחרת, מהרה להתקשר בשנית למרפאתו של הרופא כדי לקבע תור חדש.

אלא שהתור המיחל כלל לא משמש פחות משנה לאחר מכן, גבר חסדו והתרף עליה, כאשר לאחר שנים ארוכות של צפיה זכו בני הזוג לחבק בידיהם מתנת שמים מברכת, ילד יהודי טהור שהאיר את חיהם באור חדש.

מתברר כי לאחר שהקריבה אותה אשה את כל רצונותיה למען התורה, האזין הקדוש ברוך הוא לתפלת לב השבור והחיש לה ישועה, מבלי שהצרכה להתערבות יד בשר ודם, כי אם ליזו הרחבה, המלאה והפתוחה.

ל'האיר' - מאור זמירות השבת. עמ' תקמה